

Реформування ООН - не забаганка, а вимога часу

*Ігор Грицяк,
професор, доктор наук з державного управління*

За майже два роки війни росії проти України народи світу, яких об'єднує з 1945 року в світову спільноту на засадах миру і безпеки Організація Об'єднаних Націй (ООН), переконалися в безпорадності цієї міжнародної організації. Здійснення урядом сучасної росії людиноненависницької політики в глобальних масштабах є цілком очевидним фактом для цивілізованих народів, який не потребує якихось особливих доказів. Однак у цих реаліях складається враження, що члени Ради Безпеки ООН не лише не намагаються зупинити таку рашистську загарбницьку політику щодо України, а навіть не розрізняють жертву й агресора.

Недавній виступ Президента України Володимира Зеленського на засіданні Ради Безпеки ООН в Нью-Йорку про необхідність реформування даної головної міжнародної організації цілком можна сприймати як дорожню карту. Рух за цією картою в кілька кроків (етапів) протягом найближчого часу може дати змогу удосконалити нинішню міжнародну систему миру й безпеки. У результаті важливо не лише зупинити агресорів, а навіть на початковому етапі запобігати проявам злочинної поведінки з боку окремих країн, очолюваних диктаторами.

Вважаючи, що реформування ООН є нагальною вимогою сьогодення, Україна в особі її президента запропонувала оновити існуючі вже майже 80 років правила застосування вето в Раді безпеки ООН. При цьому Генеральна Асамблея ООН має бути наділена реальною можливістю долати вето. Спроможність Генасамблеї ООН своєю колективною міжнародно-правовою силою нейтралізувати вето стане потужним чинником відродження дієздатності Радбезу ООН. Також це може зумовити реанімацію всієї ООН, яка перебуває останнім часом у стані стагнації. Щоб уникнути долі своєї попередниці Ліги Націй, яка безславно перестала діяти з початком Другої світової війни, ООН ще має шанс здійснити власне реформування.

Україна, як одна із засновниць ООН в 1945 році, пропонує ефективний і цілком реальний механізм такого реформування. Зокрема, йдеться про подолання вето шляхом голосування представників націй з усіх континентів планети – Азії, Африки, Європи, Америки, регіону Тихого океану. Дві третини голосів – це саме та кваліфікована більшість на глобальному рівні, яка зробить резолюцію Генеральної Асамблеї ООН обов'язковою для виконання всіма 193 державами-членами після подолання вето.

Другим кроком у процесі реформування ООН Україна пропонує повну підзвітність Ради Безпеки ООН націям світу. Президент України пропонує реалізувати це шляхом розширення числа учасників Радбезу ООН, яких сьогодні лише п'ятнадцять: з них 5 – на постійній основі – Велика Британія, Китай, росія, Сполучені Штати Америки та Франція, та десять членів, що обираються Генеральною Асамблеєю на два роки за географічною ознакою. П'ять з десяти непостійних членів переобираються щороку.

Збільшення кількості членів радбезу з одинадцяти до п'ятнадцяти відбулося в 1965 році за першою поправкою до Статуту ООН. Тобто якщо через

двадцять років після початку діяльності ООН в 1945 році її країни-засновниці розширили свою кількість у Раді Безпеки з тодішніх певних міркувань, то зараз - через п'ятдесят вісім років – переконливих аргументів для подальшого удосконалення (за допомогою розширення) цього надважливого органу ООН чомусь не вистачає.

Третій крок, запропонований Президентом України, полягає в попередженні нових агресій через створення дієвої системи. Мають бути створені міжнародно-правові механізми раннього реагування на агресивні дії будь якої країни із запровадженням дієвих санкцій.

Про необхідність реформування ООН дискусії на всіх рівнях ведуться вже не один десяток років. Загалом схожі між собою попередні пропозиції, останнім часом знайшли своє відображення в нових баченнях реформування цієї організації. Президент США Джо Байден, наприклад, пропонує включити в Радбез нових постійних членів - Індію, Бразилію, Німеччину, Японію та ПАР. З аналогічною пропозицією також виступили міністр закордонних справ ФРН Анналена Бербок, високий представник ЄС Жозеп Боррель.

Однак, на думку українських експертів, такі пропозиції не здатні змінити по суті абсолютно нічого. Бо питання не в чисельності делегацій, а в тому, в який спосіб та які рішення вони спроможні приймати. Просте, тобто арифметичне збільшення кількості постійних країн-членів Радбезу без зміни нинішнього порядку подолання вето призведе хіба що до більш довготривалих засідань, але таких же безрезультатних.

Пропозиція Президента України запровадити реальний механізм подолання вето в рамках вищеописаного першого кроку може спонукати міжнародну спільноту до дій згідно з резолюцією Генеральної асамблеї «Об'єднані заради миру» («United for Peace») від 2 березня 2022 року. У резолюції йдеться про вимогу до Росії негайно припинити війну в Україні та вивести всі свої війська з її території. Це рішення схвалене на Генасамблеї 141 голосом, що складає навіть більше двох третин, і фактично прийняте на основі прецеденту.

Вперше Генеральна асамблея «Об'єднані заради миру» прийняла і застосувала відповідну резолюцію в 1950-х роках, під час Корейської війни. Тоді Резолюція передбачала, що у випадку, коли Рада Безпеки не може вирішити питання, необхідне для підтримки міжнародного миру і безпеки через відсутність одностайності між її п'ятьма постійними членами, воно (питання) виноситься на Генасамблею, де приймається 2/3 голосів. Однак такий механізм не було запущено, що і залишило корейську проблему не вирішеною.

Ці два кейси засвідчують необхідність вироблення механізму примусу щодо виконання резолюцій, прийнятих відповідними структурами ООН. Запровадження такого механізму є надзвичайно важливим у нинішніх умовах, коли сучасний інститут міжнародно-правової відповідальності не гарантує навіть виконання рішень міжнародних судів. А що вже говорити про виконання резолюцій, та ще й в умовах відвертої нерішучості та безпорадності Радбезу ООН?

Факт того, що реформування ООН не є забаганкою, а вимогою часу, підтверджується стрімкими подіями в світі. Оголошення Ізраїлем стану війни в країні задля нейтралізації бойовиків ХАМАСу сприймається міжнародною

спільнотою вже не як якийсь конфлікт між росіянами та українцями на пострадянському просторі. Останній напад палестинських бойовиків на ізраїльтян розцінюється як наслідок байдужості з боку Радбезу ООН до такого роду міжнародних конфліктів та його бездіяльності. Війна росії проти України мала б заставити цю ще донедавна шановану міжнародну організацію зайняти чітку, однозначну та принципову позицію засудження російської агресії. Однак упередженість та ігнорування очевидних фактів стали основою відвертого заперечення окремими посадовими особами ООН геноциду українського народу рашистською армією. А небажання оонівської бюрократії удосконалюватися відповідно до вимог часу призводить до непрофесійного та неадекватного сприйняття ними реалій динамічних міжнародних подій. Нерішучість у діях щодо реформування Ради Безпеки ООН породжує безпорадність всієї міжнародної організації. То чи потрібна така міжнародна організація, спеціально створена після Другої світової війни задля запобігання новій війні? Зрозуміло, що не потрібна, про що все частіше лунають голоси.

Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй, святим обов'язком якої є забезпечувати мир і безпеку народів у світі, має дати відповіді на такі питання: В якій частині світу вибухне наступний конфлікт, чи навіть війна? Палестино-ізраїльська війна - це початок третьої світової війни, чи звичайний міжнародний збройний конфлікт? Скільки ще збройних зіткнень між ворогуючими сторонами із застосуванням військової сили має статися в різних місцях планети Земля, щоб Радбез нарешті реально їх зупиняла?

Будемо вірити і сподіватися, що ці та інші подібні питання в найближчому майбутньому успішно вирішуватимуться міжнародною спільнотою.

Джерела:

1. Виступ Володимира Зеленського на Радбезі ООН.
<https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3763923-vistup-volodimira-zelenskogo-na-radbezi-oon-povnij-tekst.html>

2. Реформа ООН та рецепт миру в Україні: основні тези з виступу Зеленського у Радбезі. <https://www.unian.ua/politics/zelenskiy-vistupaye-u-radbezi-oon-pryama-translyaciya-12399615.html>

3. Реформа ООН та "формула миру": Зеленський виступив в Радбезі.
<https://suspilne.media/576879-zelenskij-vistupit-na-radbezi-oon-translacia/>